

ծին, անխոնջ կերպով զլուխ հանելու համար սկսում աշխատանք մը, բայց գիտէր նաև հանգիստ ընելու աղնուական կերպը, — իր պարտէզին մէջ, իր արուեստի դանձերուն մէջ և կամ իր կենդանի խօսակցութեամբ:

Աւանդութեան նսկան ու վախճանիկ մարդ մը ըլլալէ շատ հետո, իր վարուելակերպին մէջ շատ աղնու էր ու «հին» քաղաքավարութիւն մը ցոյց կուտար: Իր անձը մասնաւոր հմայք մը ունէր, և արուեստ մը կը դնէր իր արարքներուն մէջ իրեն աղնու հիւրընկալ մը: Հանգուցեալ Պրն. Կիւլպէնկեան զարմանալիօրէն և աչքի զարնող կերպով գերծ էր զոտոգութենէ և մանաւանդ կեղծիքէ: Ինքզինքին երբեք չէր ներեր պոստալստ ըլլալ: Հպարտութիւնը համարէր էր իրեն սահմանութեան, և թերեւ այս փափաքն էր որ — ցուցամուտի ենէ և մեծարանքէ հետո ըլլալը — բնականէն մեկուսի ապրելու բնաւորութեան միացած, մենակեացի մը տպաւորութիւնը ստեղծեց:

Պրն. Կիւլպէնկեանի ամենէն կարեւոր և ամենէն աւելի իրմէ ժամանակ և ճիգ պահանջող զօրքը հղաւ իր արդիւնքին մէջ տակաւ առ տակաւ առաջացող I. P. C. Ընկերութիւնը: (Իրաքեան Քարիւղի Ընկերութիւն): 1914ին տակաւին նոր կը սկսէր մտածուիլ իրաքեան քարիւղի շահարկման մասին, մինչ այսօր տարին 32 միլիոն թոն արտադրութիւն ունի Ընկերութիւնը որուն մէջ կարեւորագոյն գերը ստանձնելը, սկիզբէն մինչ և այսօր իրեն վիճակուեցաւ:

Արդ, քառասուն տարուան անխոնջ և արկածախնդրական կեանքի մը արդիւնք՝ իր արդար վաստակը պիտի յատկացուի «Պալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան» միջոցաւ զուտ բարենպաստի հաստատութիւններու, գլխաւորաբար ուսումնական, դիտական և մշակութային:

Անտարակոյտ, աշխարհ մեծ դէմք մը կորսնցուց յանձին Պրն. Գ. Կիւլպէնկեանի, իսկ Իրաքեան Քարիւղի Ընկերութիւնը իր մեծ և շատ կարող Տնօրէններէն մին, որուն քառասուն տարուան վաստակը, անգնահատելի ծառայութիւններ մատուցած է ընկերութեան:

N. M. E.

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿ

1873 տարուան ձմեռն եղանակը, Փոքր Ասիոյ միջաժայրին մէջ, տարօրինակ էր: Տարօրինակ ձմեռ, տարօրինակ ձիւն: Նոյն յեմքերի առաջին քառորդէն, իբր չորս ամիս շարունակ, Մեծին Կեսարիոյ ձմեռաները փակուած էին, և երթեւեկութիւնը գրեթէ բոլորովին զաղրած, նոյն իսկ գիւղէ գիւղ:

Սաստիկ ձմեռն այս երկարատե ժամանակին համար, Կեսարիոյ քաղաքին, և մօտակայ գիւղերուն պատրաստի ունեցած պաշարը բաւական չէր. մասնաւորապէս հացի պէտքը օր ըստ օրէ զգալի կ'ըլլար, և մօտակաւ սղութիւնը՝ որ արդէն կը սպառնար, տիրեց: Սղութիւն մը՝ որ նոյնպէս տարօրինակ էր, ձմեռն պէս: Հացի գինը որ կ'արժէր մէկ, կրկնապատկուեցաւ, ո՛չ, — այլ՝ քառապատկուեցաւ, հնգապատկուեցաւ: Հացը պակսեցաւ, ինչպէս աղքատի տնակէն, նոյնպէս հարուստի տունէն: Յուսահատութեան ծանր վիճակի մը այս վայրկեաններուն մէջ, ահաւասիկ Կեսարիոյ Սըլմազ Պարուսը ըսուած արահետէն ներս կը մտնէին ցորեն և ալիւր բեռնացած 200էն աւելի ուղտեր, որոնց առջևի ուղտապանին և զայն շրջապատող երկու տասնեակ սպասաւորներու պիսիւրէն և մօրուսներէն վար նաւր ու բարակ սօսեր կախուած էին: Կարմիր կաշեպատ մուշտակներու պլլուած այս քաջարի մարդիկը, կարծես արհամարհելով սաստիկ ցուրտը, ձիւնն ու բութը, և հպարտութեամբ զիմադրելով սաստկաշունչ հովերուն, սրաի աւանաքաղցը գոհունակութեամբ կը մտնէին քաղաքէն ներս:

Կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ լուրը քաղաքին մէջ, և առհասարակ ամէն զատակարար փութաց իր բաժինը ստանալու, աղքատը՝ առանց փոխարինութեան: Հարուստը՝ վճարումով, ա՛յնքան՝ որքան որ արժէքն էր: Եւ ասիկա կրկնուեցաւ քանիցս: Յուսահատութիւնը փոխուեցաւ միսիմարութեան, տրամութիւնը փոխուեցաւ ուրախութեան:

Ուերկէ՞ կուզար այս հացը: Ահաւասիկ: Էօրիւք ձիւլի վրանարնակ ցեղին պատկանող, և հարիւրաւոր ուղտերու տէր Գատիր, և իր կրտսեր եղբայրը միականի Վէլի, ձմրան սաստկութենէն և երթեւեկի զժուարութենէն, կենդանիները թօգատի սահմաններուն մէջ, այլ և այլ այրերու խորը պատուարած իրենց սպասաւորներով, իրենք ալ Գագ-Օվա անուն բնակավայրը, վրանի տակ, ճոխ կրակի առջև հանդիստ կ'ընէին, վրանարնակ կեանքի ամէն ճախութիւններ:

Կեսարիոյ Թալաս գիւղաքաղաքացի Գրիգոր Ղազէրեան անուն անձը, որ մօրեղբայրս է, իրեն եղած հրամանի մը վրայ, թօգատէն տաղաւարը հասած էր. մէկ օրուան ճամբան հազիւ երեք օրէն կտրելով, ցուրտէն ու բուքէն գրեթէ թմրած:

Գրիգոր նամակ մը բերած էր, Գատիրի և Վէլիի ուղղուած, և ահա թէ ինչ կ'ըսէր այդ նամակը. —

Շնախ՝ ի սէր Աստուծոյ, ապա՝ ի սէր սովատանջ ժողովրդեան Կեսարիոյ և շրջակայից, որոնք կը տառապին սղութենէ և հացի պակասութենէ, կը խնդրենք ձեռնէ, որ կամ Երզնկայէ և կամ Սեբաստիայէ, ուր կը գտնուին առատ արմաթք, ցորեն և ալիւր, և զօրս պիտի պատրաստեն մեր գործակատարները, հաճիք տանիլ Կեսարիա: Փոխադրութեան համար ո՛րքան վարձք որ պահանջուի ձեր կողմէ, անմիջապէս պիտի վճարուի: Մեր այս առաջարկութիւնը ընդունելով, եթէ անյապաղ հասցնէք ցորենն ու ալիւրը Կեսարիա և Թալաս, պէտք է գիտնաք թէ այդ ձեր ընկիւք զահողութեամբ, մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէք մեզի, և ձեր այս թանկագին ծառայութիւնը մենք՝ ձեր վաղեմի բարեկամները՝ երբեք պիտի չմոռնանք»:

Նամակը՝ որ գրուած էր թուրքերէն, և որուն միայն իմաստը ամփոփեցինք այս

տեղ, ստորագրուած և կնքուած էր երկու մեծանձն անձնաւորութիւններէ, աղքատասէր, ողորմած և բարերար ու բարեպէր երկու հարազատներէ, ՍԵՐՈՎԷԷ և ՍԱՐԳԻՍ ԿԻՐԻՊԷՆԿԵԱՆԷ:

* * *

Ընթերցումը հազիւ լրացած, Գատիր՝ խօսքը Գրիգորի ուղղելով, կ'ըսէ.

— Էֆէնտիները Պոլսոյ մէջ գուցէ անտեղեակ այստեղի ձմրան սաստկութեան, և ձիւնին պատճառով ճամբաներու փակումին, ո՛չ թէ դժուարին, այլ և անկարելի առաջարկութիւն մը կ'ընեն, զոր պիտի չկրնանք կատարել:

Բայց ահա կրտսեր եղբայրը, Վէլի, որ իր մեծ եղբոր տուած պատասխանը լսած էր, կ'ընդմիջէ.

— Եղբայր, ի՞նչ կ'ըսես դուն, չէ՞ մի որ մենք այդ էֆէնտիներուն շնորհիւ շահած ենք հազարաւոր գումարներ և մեր հարստութիւնը գրեթէ անոնց կը պարտինք: Բայց ըրած այս առաջարկը ո՛չ թէ իրենց անձնական շահուն կը վերաբերի, այլ սովատանջ աղքատներուն, որոնց համար ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առնեն, հետեւարար ես կ'երթամ ի սէր մեր բարերար բարեկամներուն, և ի սէր աղքատներուն: Այս ծառայութիւնը կը խնդրեն մեզմէ յանուն Աստուծոյ, ուստի եթէ երբեք կորսուիմ իսկ, կորսուին իսկ մեր ուղտերն ու կենդանիները, հո՞գ չէ, թո՞ղ Նախախնամութեան կամքը օրհնեալ ըլլայ:

Այդ քաջասիրտ Վէլին էր՝ որ վեհանձն և մեծ հոգի կ'ուղեկներ երկու հարազատներուն կողմէ հաց կը բերէր Կեսարիոյ, Թալասի և շրջակայ գիւղերու սովատանջ և յուսահատած ժողովուրդին:

ՏՐԴԱՏ ԵՊՍ. ՊԱԼԵԱՆ